

ONS MARKENBOEK

29e jaargang, no. 1, februari 2011

INHOUD

	blz.
Van de voorzitter	2
Mededelingen van het bestuur en de redactie	4
Jaarverslag de Elf Marken 2010	11
De historische Canon van de Gemeente Lochem door W. Klein	16
Gevelstenen (30) Boerderij Het Braakman of Smit te Gorssel door Werkgroep Genealogie	23
Grooterkamp door H.F. Bruil	27
De kruideniers van Gorssel door A.J. ten Have	29
De Larxempas in Eefde door H.G. Pelgrum	35

VAN DE VOORZITTER

Sprookjesachtig: zo kan ik de met sneeuw bedekte omgeving in de laatste weken van 2010 beschrijven en zo zult u in het hele land allemaal (achter glas) hebben kunnen genieten van deze winterse pracht!

Ik zeg ‘van achter glas’, omdat je, eenmaal buiten, te maken hebt met de gevolgen van dit sprookje. Glibberige wegen, zodat wandelen en autorijden geen pretje zijn.

Maar ik hoop dat u allen toch plezierige feestdagen hebt gevierd en voor wie dit moeilijk was, hoop ik dat er extra aandacht en liefde was van familie en omgeving. Wij herdenken met eerbied de ons in het afgelopen jaar ontvallen leden en hopen dat de nabestaanden de kracht krijgen het verlies te verwerken. Mede namens het bestuur wens ik u een gezond en gelukkig 2011.

We hebben een goed verenigingsjaar achter de rug. In het jaar 2010 was het speciale onderwerp de 65e herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog. Naast het leggen van bloemen op de voor ons belangrijke plekken, hebben we meegewerkt aan de gebruikelijke herdenkingen op 4 mei. De vitrine in het gemeentehuis in Gorssel hebben we ingericht met hoofdzakelijk persoonlijke herinneringen aan de oorlog. In Ons Markenboek verschenen nog verhalen onder andere uit de dagboeken van mevrouw Van der Meij (het laatste deel is helaas nog steeds zoek), en onder leiding van onze secretaris Johan te Linde verscheen ‘Eefde in bange dagen’, een boek over de bevrijding van Eefde. Dit boekje werd aan alle kinderen van de hoogste klassen van de basisscholen in Eefde uitgereikt. Er was veel belangstelling voor het boek, zodat ook een tweede druk al heel snel was uitverkocht.

U hebt al in Ons Markenboek kunnen lezen dat wij een reünie hebben georganiseerd voor die onderduikers die voorwerpen hadden aangeleverd voor onze ‘oorlogsvitrine’ en dat we daarbij ook de onderduikverleners die nog in leven waren hebben uitgenodigd. De jonge student geschiedenis Wouter Veldhoen uit Deventer had een tweede vitrine bijna volledig ingericht met militaire voorwerpen en souvenirs die hij onder andere van Canadese veteranen heeft gekregen. Hij was er dus ook en maakte meteen van de gelegenheid gebruik om een paar onderduikers te interviewen. Een waardevolle bijeenkomst. Het ligt in de bedoeling dat door Plaatselijk Belang Harfsen een nog grotere reünie wordt georganiseerd in het voorjaar van 2011. Daar zullen we graag aan meewerken.

Met onze vereniging De Elf Marken gaan we nu wel een heel bijzonder jaar tegemoet. Eindelijk, eindelijk kwam het groene licht

voor de restauratie en uitbreiding van het tramstation (ons Tramhuisje) en in de eerste week van oktober is de verbouwing begonnen. U weet al dat wij de kosten voor het interieur zelf moeten opbrengen en daarom onze leden hebben gevraagd een steentje bij te dragen. Welnu, we kunnen u meedelen dat wij inmiddels al ruim $\Leftrightarrow$ 8.000 hebben ontvangen. U zult begrijpen dat wij de spontane en gulle gevers niet persoonlijk kunnen bedanken, maar op deze wijze onze hartelijke dank willen overbrengen. Dit geldt ook voor de financiële ondersteuning door onze sponsors. Verder kregen we van Rabobank Noord niet alleen een financiële bijdrage, maar ook overtuigend mooi meubilair waar we heel blij mee zijn. Rest ons nog actie te gaan voeren onder de bevolking in Gorssel zelf, waarbij we hulp van Rotary Club Gorssel hopen te krijgen.

Er is nog geen zicht op een tijdstip waarop we kunnen verhuizen. Er is ook nog veel tijd nodig om te inventariseren wat er in ons Richtershuis aanwezig is en met name wat daarvan mee moet naar het tramhuisje. Ook zullen de statuten aangepast moeten worden. Tevens willen we proberen de omslag van Ons Markenboek een nieuw gezicht te geven. Kortom, er wacht ons een veel tijd en energie kostende periode tot aan de opening van het vernieuwde Tramhuisje. En wat is het dan waardevol dat onze vereniging kan rekenen op de inzet van de enthousiaste bestuursleden en de steun en medewerking van de vele vrijwilligers.

W.J. Holtslag-Harkink

*Restauratie en uitbreiding van Het Tramhuisje.
De werkzaamheden zijn begonnen.*

Foto A. de Ruiter

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR EN DE REDACTIE

Omdat in het vorige nummer van Ons Markenboek de lezingen van dit seizoen al uitvoerig aan de orde zijn gekomen volgt hieronder alleen een herhaling van plaats, datum en onderwerp van de drie lezingen en dia-avonden die in de tweede helft van dit seizoen op het programma staan.

Eefde, Het Hart: donderdag 24 februari 2011. De heer F. de Zee zal een lezing verzorgen over de opkomst en ondergang van de Hanze in de Nederlandse geschiedenis. Aanvang 20.00 uur.

Laren, Kulturhus: dinsdag 22 maart 2011. Jan Roerink zal een presentatie houden over onze eerste gastarbeiders in de zeventiende eeuw onder de titel 'Fijndoekpoepen en Tödden'. Dit betreft de jaarlijkse gezamenlijke activiteit met het Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem. Aanvang 20.00 uur.

Gorssel: De Roskam, dinsdag 29 maart 2011. Jaarlijkse ledenvergadering. Dit jaar hebben wij een drietal reglementair aftredende bestuursleden, namelijk de heren H. Hietbrink, H.G. Pelgrum en J. te Linde. Wij hopen, dat zij nog vele jaren hun krachten aan onze vereniging willen geven. Na de ledenvergadering zal Han Koolhof een lezing houden over de stoomtram door Gorssel. Nu ons Tramhuisje dit jaar weer 'in bedrijf' gesteld wordt is dit een mooie gelegenheid om iets meer over de geschiedenis van het Tramhuisje en van de tramlijn Deventer-Emmerik te horen. Aanvang ledenvergadering 19.30 uur; aansluitend zal om 20.00 uur de lezing beginnen.

Slapeloze nachten?

Of onze penningmeester echt hele nachten wakker heeft gelegen, weten wij niet, maar hij èn wij van het bestuur zijn erg geschrokken van de brief met daarbij een hoge rekening, van een copyright-houder.

Wij vertellen onze leden graag over successen en positief nieuws, maar de leden hebben ook recht op uitleg over hoge onkosten voor de vereniging.

In het boek Almen ten voeten uit hebben wij een luchtfoto van het dorp opgenomen met vermelding van de tekst zoals op de achterkant aangegeven stond. Naar nu bleek heeft 'iemand' de copyrechten van dat bedrijf in het verleden overgenomen en die iemand heeft op een of andere manier onze publicatie ontdekt of meegedeeld gekregen en 'bingo'... hier valt geld te halen. En niet alleen

de vergoeding die staat voor het plaatsen van een foto stond op de rekening, maar daar bovenop fikse boetes, want hij had ook nog het copyright van een van de vele afgebeelde ansichtkaarten en van een foto die later op onze website is gezet (en er ogenblikkelijk is afgehaald).

We hebben veel tijd en energie gestoken in het raadplegen van allerlei adviseurs. In onze eerste reactie hebben we toegegeven, dat wij meenden met onze vermelding te hebben voldaan aan de vereiste norm en niets wisten van de overname van de rechten en ons bereid verklaard de reproperechten alsnog te betalen. Echter dat wij, gezien de kleine oplage van het boek en ons non-profit uitgangspunt, de boete voor onze vereniging erg hoog vonden. En beleefd verzocht de nota aan te passen. Een persoonlijk gesprek volgde, waarbij we bewijzen van oplage, nota's etc. moesten overleggen en tevens moesten zorgen voor een bewijsexemplaar.

Na enige tijd volgde een bericht dat de nota niet verder aangepast werd, want wij hadden de boeken voor € 40,- verkocht, terwijl hij nota bene alle gegevens van ons had gekregen. Deze onwaarheid hebben we kunnen weerleggen, maar toen volgde een brief met echte dreigementen van deurwaarder tot en met een proces en toen hebben we, let wel € 2.064,65 betaald om er definitief van af te zijn en omdat wij het onverantwoord vonden voor De Elf Marken ook nog eventuele extra kosten van een proces te riskeren, ook al zijn we ervan overtuigd dat een rechter begrip zal hebben voor onze situatie en zal inzien dat wij geen enkel profijt van de publicatie hebben gehad en de copyrighthouder op geen enkele manier daardoor is benadeeld. We hopen begrip te krijgen voor onze beslissing.

Een pijnlijke maar duidelijke les voor toekomstige uitgaven!

Artikel over moord in De Drie Kieften op de website

In de tweede jaargang nummer vier van Ons Markenboek was een overdruk opgenomen van een artikel van J. de Graaf uit 1958 over een roofmoord in 1746 in herberg De Drie Kieften. Herbergier Hendrik van Hummel werd vermoord, zijn echtgenote en zijn schoonvader werden zwaar verwond. De procesgang die volgde op de gebeurtenissen is beschreven in het Breukenboek van het Scholtambt Zutphen. Ook is hierin te vinden de veroordeling van Dorothea Louisa Magnus, de vrouw van de moordenaar Jan Jacobs van Nissel.

Recentelijk zijn de originele processtukken getranscribeerd door de heer B. Wullink uit Lochem. Een boeiend artikel van zijn hand, met daarin de transcriptie met uitleg van gebruikte woorden en

begrippen, en een toelichting op de destijds gebruikelijke rechts-gang, is geplaatst op de website van onze vereniging:
www.deelfmarken.nl. Van harte aanbevolen!

Regionaal Archief Zutphen

Met ingang van 1 januari 2011 zijn de openingstijden van de studiezaal van het archief gewijzigd. Vanaf dat moment kunt u er alleen nog op dinsdag, woensdag en donderdag terecht, telkens vanaf 9.00 uur tot 17.00 uur.

Kijk voor meer informatie ook op de vernieuwde website van het archief: www.regionaalarchieftutphen.nl. De zoekfunctie is verbeterd en er is een speciale startpagina voor genealogisch onderzoek.

Genealogische dag

De werkgroep genealogie van De Elf Marken kondigt aan dat zij dit jaar op zaterdag 21 mei haar jaarlijkse genealogische dag organiseert in Ons Gebouw, Sporkehout 4-6, Harfsen.

De werkgroepleden nemen dit jaar de stamboom van de familie Woertman onder de loep.

Verzamelfestival in Gorssel: Het Trefpunt, zaterdag 19 maart 2011

In het meinummer van Ons Markenboek hebt u kunnen lezen dat in het voorjaar van 2011 een aantal oudheidkundige verenigingen en historische genootschappen in onze omgeving een expositie van verzamelingen uit onze regio organiseren. Het is een expositie en dus geen ruilbeurs en geen verkoop. De keuze voor een locatie van het verzamelfestival is op Gorssel gevallen. Er zijn al een aantal toezeggingen van exposanten. We verwachten dat er stands ingericht worden met de volgende onderwerpen: archeologische vondsten uit de omgeving, klederdrachten uit Oost-Nederland, genealogie, blikken, merklappen, oude foto's en prentbriefkaarten van onze omgeving, oude elektrische apparatuur en nog vele andere zaken. Bij dezen opnieuw een oproep aan een ieder, die een verzameling heeft opgebouwd en het leuk vindt om deze aan anderen te laten zien. Aanmelding het liefst via het in dit Markenboek ingesloten aanmeldingsformulier of bij een van onze bestuursleden.

Aanvang 10.30 uur, einde circa 16.00 uur. Toegang gratis.

Website Eesterhoek

Er is een website over de Eesterhoek in de maak waarop veel te lezen is over de geschiedenis van de boerderijen en bewoners van

dit mooie stukje Gorssel. Het zou fijn zijn als de informatie rijk geïllustreerd wordt. Vandaar de oproep voor oude foto's, tekeningen of schilderijen. Het gaat om onder andere de boerderijen 't Gier, Bloedkamp, Muil, Eikeboom, Dijker, Brinkman, Smeenk, Oude Pastorie, Ilbrink, Hekkert, Stege, Beltmanskamp, Raland, Weiland, Loo, Loobosch, Hoekman, Boschloo, Braamkolk, Sweersink, Eschede, Ontjindink, Bosser, Wolferink, Dijkerhof, Nijland, Scholten, Senneke, 't Zand en De Vos. Eigenlijk alles wat er staat en stond aan de Gorsselse Enkweg, Eekweg, Domineesteeg, Kolkweg, Laan van Eschede, Wolferinksweg, Sweersingstraat en de Eefdesse Enkweg tot aan de Kloosterweg. Veel voorkomende familienamen zijn Ilbrink, Roeterdink, Tuitert, Scheuter, Scholten, Wiltink, Boschloo, Menkveld en Makkink, maar er woonden nog vele andere families. Een overzicht hiervan is reeds te vinden op de Eesterhoekwebsite www.eesterhoek-gorssel.nl

Misschien woont of woonde u er zelf of kent u mensen die er wonen of gewoond hebben? Heeft u bruikbare foto's of kent u mensen die deze hebben, neem dan contact op met Erwin Strookappe door te mailen naar g.strookappe@chello.nl of te bellen met 0575-512028.

Rectificaties

In het laatste Markenboek van vorig jaar (nr. 4, november 2010) schreef onze voorzitter over de expositie met persoonlijke oorlogsherinneringen en de bijbehorende reünie in het gemeentehuis van Gorssel. Dit nummer van Ons Markenboek werd ook opgestuurd naar Henk Obermeijer, waarna wij de volgende correctie kregen:

“Ook je verslag betreffende mijn belevenissen in Indië klopt aardig: behalve dat ik de betreffende piloot (neergeschoten bij Djokjakarta, vlakbij de Merapi) goed gekend heb; meer dan twee jaar heb ik met hem samengewerkt in het 120e Squadron gedurende onze diensttijd in Indië; maar so what, er zijn ergere dingen, het zij je vergeven”.

Henk, hierbij ook in Ons Markenboek, excuses van onze voorzitter voor deze ernstige fout.

Verder ontbrak onder de bij bovengenoemd artikel behorende foto van het reüniegezelschap op de stoep van het gemeentehuis de naam van de fotograaf: de foto is gemaakt door Jan Houwers.

In Ons Markenboek nr. 4 (november) 2010 is op pagina 19 een foto geplaatst, behorend bij het artikel Gevelstenen (29). Het betreft de achterzijde van boerderij Huurnink met sluitsteen. Het jaartal 1804 dat op de foto te zien is, geeft een verkeerd beeld. Er heeft

oorspronkelijk 1935 gestaan, toen het achterhuis is vernieuwd. Bij de verbouwing na 1970 tot woonboerderij is dit jaartal vervangen door 1804, zoals ook in de voorgevel met muurankers is aangegeven.

Verder is de geboortedatum van Tonia Heijenk die in de tekst wordt genoemd niet correct: er staat 28 juni 1920, maar het moet zijn 28 juli 1920.

Verenigingsactie Glashart

Graag vestigt het bestuur uw aandacht op de speciale actie die georganiseerd wordt door Glashart ter gelegenheid van de promotie van de aanleg van een glasvezelnetwerk in de gemeente Lochem. Ieder afgesloten abonnement wordt gehonoreerd met een donatie van € 10,- die ten goede komt aan De Elf Marken.

Als u uw aanmeldingsformulier inlevert, vermeldt u hierop dan de volgende code: GORS003. Hopelijk kan onze vereniging een leuk bedrag tegemoet zien.

Boekverkoop Staringinstituut

Op zaterdag 12 februari a.s. vindt er een magazijnverkoop plaats bij het Staring Instituut aan de Grutstraat 31 in Doetinchem.

Met het oog op de verhuizing medio 2011 naar 't Brewinc verkoopt het instituut zijn voorraden nieuwe en tweedehands boeken tegen gereduceerde prijzen.

De verkoop start om 09.00 uur en duurt tot 14.00 uur.

Padvindders IJsselgroep

In Ons Markenboek nr. 4 (november) 2010 stond bij het artikel over de padvindders van de IJsselgroep op pagina 27 een foto van de groep uit 1948, met het verzoek om namen bij de afgebeelde personen te melden.

Daarop kwam een aantal reacties binnen. Dankzij Herman Smeenk zijn de meeste namen nu bekend, maar helaas is er nog verwarring over een aantal namen en missen we er ook nog een. Daarom plaatsen we de foto opnieuw met vermelding van de gevonden namen, de twijfelgevallen en het nog ontbrekende 'nummer', met het verzoek deze aan te vullen of te verbeteren.

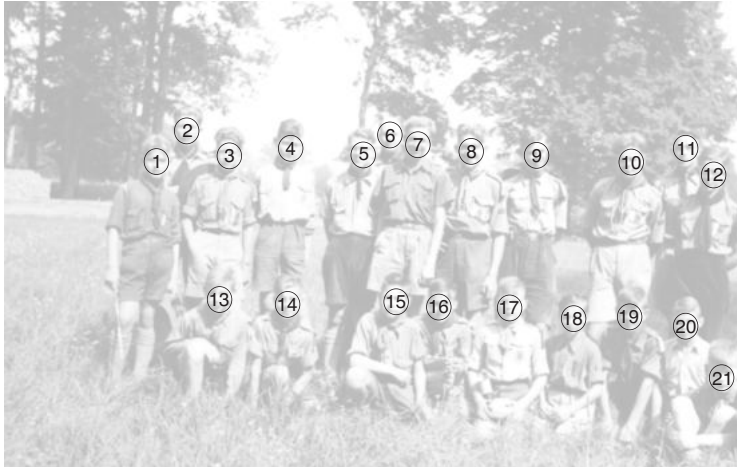
(1) Joost Kers; (2) Arie Kers; (3) Jan Schakel; (4) Piet van Manen; (5) Herman Holterman; (6) Henk Meedendorp; (7) onbekend (Huib?); (8) Gerrit Timmer; (9) Jan Slagman; (10) Evert Brinkhuis; (11) Erik de Groot; (12) Ton Kraaijenbrink; (13) Johan Roenhorst?, Henk of Joop Hoentjen?; (14) Gerrit Holterman; (15) Jan Upmeijer; (16) Reijer van 't Slot; (17) Henk Oosterveld?; (18) Erik

van Weeghel; (19) Herman Smeenk; (20) Arnold Verhoef; (21) Henk Kraaijenbrink.

Foto uit 1948

Verder wist Martin Boschloo ons nog wat meer te vertellen over de in het artikel genoemde Wim Schekman en mej. T. Roeterdink. Martina Hendrika (Tine) Roeterdink, geboren op 5 mei 1903 te Gorssel en op 2 januari 1964 in Zutphen overleden, was een dochter van Carel Roeterdink en Martine Schaap. Zij was ongehuwd en woonde meer dan 25 jaar in het huis Lucretia, Deventerweg 15 in Gorssel. Wim Schekman woonde in de periode 1945 tot 1950 tij-

dens zijn studie aan de Tropische Landbouwschool in Deventer (ter voorbereiding op zijn uitzending als zendeling naar Rhodesië) bij mej. Roeterdink in. Hij stuurde ons een foto van mej. Roeterdink en haar Welpen. De foto is gemaakt aan het begin van de Veerweg in Gorssel. Op de achtergrond het pand 't Elf Uur.

Foto M. Boschloo

Kopij voor het volgende nummer dient uiterlijk **zaterdag 26 maart 2011** bij de redactiecommissie binnen te zijn (indien mogelijk met afbeelding).

JAARVERSLAG DE ELF MARKEN 2010

Zoals u in de overweging van onze voorzitter hebt kunnen lezen hebben we een goed verenigingsjaar achter de rug, waarbij we kunnen spreken van twee hoogtepunten, de start van de werkzaamheden aan het Tramhuisje en de 65e herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog.

Omdat in verband daarmee veel geregeld diende te worden, is in 2010 de vergaderfrequentie van het bestuur verhoogd. Het bestuur vergaderde acht keer in het Richtershuis en eenmaal in de tuin van de Hoofdige Boer.

In 2010 is het ledental opnieuw gegroeid. Ultimo 2010 hebben we 742 leden en 83 (sponsor)leden, zodat we nu met 825 ruim over de 800 leden komen. Een jaar geleden hadden we 798 leden.

Activiteiten van de verschillende werkgroepen:

Redactiecommissie: Ondanks de slinkende toestroom van kopij is het ook dit jaar weer gelukt om Ons Markenboek vier maal te laten verschijnen.

Redactiegroep boek Eefde: Deze uit zeven Eefdenaren bestaande groep kwam tien keer bijeen. Aanvankelijk lag het in de bedoeling om het boek 'Eefde, een verknipt dorp' al in 2010 te laten verschijnen, maar dit bleek niet haalbaar. Wel is het gelukt om in april als voorloper van dit boek het boekje 'Eefde in bange dagen' te laten verschijnen. In november is een eerste bijeenkomst geweest met enkele leden die gehoor hebben gegeven aan onze oproep om mee te werken aan een boek over Gorsel.

De affaire met een copyrighthouder is voor de redactie aanleiding om extra scherp op het copyright van de gekozen foto's te letten.

Excursiecommissie: Op dinsdag 13 juli waren bij de midzomeravondwandeling op het terrein van de Ehze en de Baankreis bij Almen onder leiding van Roelof Boschloo ongeveer 25 deelnemers aanwezig.

Als vervolg op de dialezing in Epse had de commissie op zaterdag 31 juli een excursie naar de Raambuurt in Deventer georganiseerd. Onder leiding van een gids van de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer (SIED) werden meerdere gerestaureerde bedrijfspanden bezocht. Hier namen ongeveer 30 deelnemers aan deel.

Aan de dagexcursie naar 's-Heerenberg en Emmerik op dinsdag 14 september werd deelgenomen door 48 leden en op 18 december waren we met 40 personen bij elkaar tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van de werkgroepleden en vrijwilligers, deze keer in theeschenkerij De Haarbroekse Vijvertuin, Harfsen.

Genealogie: Op zaterdag 5 juni 2010 werd voor de zestiende keer onze jaarlijkse genealogische dag gehouden. Ongeveer 250 bezoekers kwamen naar Ons Gebouw in Harfsen. Deze keer stond de stamboom van de familie Ruiterkamp in het middelpunt van de belangstelling.

Tramhuiscommissie: Voor deze commissie was het een turbulent jaar. De destijds door Het Plattelandshuis aan De Elf Marken toegezegde subsidie bleek te zijn ingetrokken. Na onze protesten was het Tramhuisje op 19 januari onderwerp van een hoorzitting van GS. Kort daarna kende GS de subsidie weer toe. Op 14 juli vierden we samen met een groot aantal genodigden de officiële start van de werkzaamheden. Het duurde nog tot 1 oktober voordat men daadwerkelijk met de restauratie en verbouwing van het Tramhuisje kon beginnen. Als voorloper voor de huurovereenkomst is met de woningbouwstichting Viverion een intentieovereenkomst getekend. Aan de oproep naar onze leden om een financiële bijdrage te leveren voor de inrichting en beveiliging van het Tramhuisje wordt goed gehoor gegeven. Het richtbedrag is € 10.000. We zitten nu op € 8.000.

Bibliotheek: Ook dit jaar hebben we door schenkingen en aankopen de bibliotheek kunnen uitbreiden.

Richtershuis, fotowerkgroep: Onze computerconfiguratie is geoptimaliseerd. Er staan nu twee identieke computers, die in een netwerk met een printer en een scanner verbonden zijn. Onze website www.deelfmarken.nl wordt niet alleen goed bezocht, via deze weg komen er ook veel vragen binnen.

De in dit jaar gehouden lezingen en/of evenementen waren achtereenvolgens:

Eefde: Het Hart, donderdag 21 januari; voor circa 100 aanwezigen verzorgde Dick Rozing een lezing over het leven en handelen van meester Prop. Meester Prop gaf tussen 1901 en 1904 les aan de Wilhelminaschool in Eefde en verwierf later landelijke bekendheid met zijn landkaarten en aardrijkskundige lesmethoden.

Epe: Kerkje Protestantse Gemeente, donderdag 18 februari; Gijs van Elk van de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer hield voor ruim 80 aanwezigen een boeiende inleiding over het werk van deze stichting. Hij bood aan om later in het jaar als gids door de Raambuurt en het Havenkwartier een wandeling voor onze leden te begeleiden. Hier is dankbaar gebruik van gemaakt.

Almen: Ons Huis, donderdag 18 maart; lezing van mevrouw I. Sloet over de schilder Odilon Redon en de collectie Bongers.

Hierbij waren ongeveer 80 mensen aanwezig. Deze lezing was het vierde gezamenlijke evenement van onze vereniging met het Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem.

Gorssel: H.C.R. De Roskam, dinsdag 30 maart; na onze ledenvergadering kregen we een korte presentatie van mevrouw E. Ponsioen over de bewoners van de zomerhuisjes rond de Oxerweg en de Oude Larenseweg in de tijd vlak voor en in de oorlog. Dit naar aanleiding van het boek 'Herinneringen aan 't Joppe', dat toen bijna gereed was. Het boek is in het najaar verschenen en is inmiddels uitverkocht. Vervolgens liet Co Roording aan circa 70 belangstellenden zien hoe groot de invloed van de Friese zendeling Ludger op de bekering van de Saksen tot het Christendom geweest is.

Harfsen: zaal Buitenlust, donderdag 28 oktober; voor een volle zaal bracht de oorspronkelijk uit Laren afkomstige journalist Jan Braakman een lezing over de gebeurtenissen in Laren in de Tweede Wereldoorlog. Dankzij intensief speurwerk ontdekte hij hoe zijn opa Hendrik Jan Koeslag verraden is. Hierover en over andere verhalen die met de speurtocht naar het verhaal van zijn grootvader naar boven kwamen is bij uitgeverij Fagus Aalten, met Jan Braakman als auteur, een boek verschenen onder de titel 'Klein Nederland-De oorlog in een Gelders dorp'.

Epse: Kerkje Protestantse Gemeente, donderdag 18 november; landschapshistoricus Ferdinand van Hemmen hield die avond voor ongeveer 70 belangstellenden een boeiende lezing over de bewogen geschiedenis van ons deel van de IJssel. Na de pauze ging hij in op de sagen en legenden rond de kolken langs de Rijn en de IJssel.

Naast de organisatie van de bovenstaande jaarlijks terugkerende activiteiten heeft onze vereniging ook een aandeel gehad in de volgende plaatselijke, regionale en landelijke activiteiten:

Gemeentehuis Gorssel, expositie bevrijding 65 jaar geleden: in de vitrines in het gemeentehuis lagen vanaf maart tot september voorwerpen en foto's, die aan de Tweede Wereldoorlog herinnerden. Voor De Elf Marken was deze expositie aanleiding om op 11 augustus voor 'onze' onderduikers en hun gastgezinnen een reünie te organiseren.

Op 27 april vond in Het Hart, Eefde de presentatie en uitreiking aan de schooljeugd plaats van het boekje 'Eefde in bange dagen'. Een aantal leden van de redactiegroep van het boek Eefde heeft hier met gebruikmaking van materiaal uit ons archief veel tijd in gestoken en niet zonder succes. De eerste druk en ook de herdruk waren binnen enkele weken uitverkocht.

Het bestuur heeft op 4 mei deelgenomen aan de jaarlijkse dodenherdenking. Fennie Woertman trad daarbij op als ladyspeaker. Op de gebruikelijke gedenkplekken werden die dag ook namens onze vereniging bloemen gelegd. Bij de herdenkingsplechtigheid bij de

Houtwal was dit jaar, vermoedelijk voor het de laatste keer, een groot aantal Canadese veteranen aanwezig.

Op 9 oktober hebben we ons samen met het Historisch Genootschap Lochem gepresenteerd op de inloopochtend voor nieuwe inwoners van de gemeente Lochem.

Op uitnodiging van het Regionaal Archief Zutphen (RAZ) was een afvaardiging van het bestuur op 9 december in Zutphen te gast om bijgepraat te worden over de werkzaamheden en de plannen van het archief. Tevens worden gelegenheden als deze benut voor uitwisseling van informatie met de naburige historische en oudheidkundige verenigingen.

De Elf Marken werkte in het afgelopen jaar mee aan het jubileumboek 125 jaar VVV Lochem en aan de totstandkoming van de Canon van Lochem. Het jubileumboek verscheen in juni en de Canon werd in november in boekvorm gepresenteerd.

De Elf Marken is nauw betrokken bij de organisatie van het verzamelfestival dat op 19 maart 2011 in Het Trefpunt Gorssel gehouden zal worden.

Gemeentehuis Gorssel, expositie memorabilia van de vroegere gemeente Gorssel. Dit in verband met het eerste lustrum van het verlies van de zelfstandigheid. In de vitrines in het gemeentehuis liggen vanaf september voorwerpen en foto's, die aan de gemeente Gorssel herinneren.

Willy Holtslag en Henk Bruil hebben op 25 november deelgenomen aan de brainstormbijeenkomst toekomstvisie Lochem 2030. Deze bijeenkomst met circa 150 deelnemers vond plaats in Almen, Ehzerwold en moet leiden tot een door de gemeenteraad aan te nemen toekomstvisie 2030.

Ten slotte bedankt het bestuur allen die De Elf Marken steunen en een warm hart toedragen.

Eefde, december 2010

J. te Linde, secretaris

Agenda jaarvergadering op dinsdag 29 maart 2011
in De Roskam te Gorssel, aanvang 19.30 uur

1. Opening en mededelingen door de voorzitter
2. Notulen vorige ledenvergadering, zie hiervoor OMB
28e jaargang nummer 3, augustus 2010
3. Jaarverslag secretaris
4. Jaarverslag penningmeester, dit verslag wordt ter vergadering
uitgereikt
5. Verslag kascommissie
6. Verkiezing nieuw lid kascommissie i.p.v. de heer G. Addink
7. Bestuursverkiezing:
Aftredend en herkiesbaar zijn de heren H. Hietbrink,
H.G. Pelgrum en J. te Linde. Namen van eventuele
tegenkandidaten kunt u tot drie weken voor de vergadering
kenbaar maken aan het bestuur
8. Rondvraag
9. Sluiting

Pauze

20.00 uur: lezing met dia's door de heer H. Koolhof met als
onderwerp: de stoomtram door Gorssel

DE HISTORISCHE CANON VAN DE GEMEENTE LOCHEM

W. Klein

Onlangs verscheen¹ het boek 'Geschiedenis van Lochem. De canon van Almen, Barchem, Eefde, Epse, Exel, Gorssel, Harfsen, Joppe, Kring van Dorth, Laren, Lochem, Verwolde en Zwiep'. Deze canon van Lochem geeft via 35 vensters een blik op de belangrijkste personen, locaties en gebeurtenissen uit de geschiedenis van de gemeente Lochem. De uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met de gemeente Lochem, de Oudheidkundige Vereniging De Elf Marken en het Historisch Genootschap Lochem-Laren-Barchem.

De 'kleine landstad' Lochem kreeg in 1233 stadsrechten van de Gelderse graaf Otto II 'met de paardevoet'. Een oorkonde van 1059 spreekt van een kerk, hetgeen wijst op een nog veel oudere historie. De plaats van de nederzetting was dan ook zeer aantrekkelijk: aan de Berkel, waarlangs in vroeger eeuwen veel handel plaatsvond.

De canon biedt inzicht in de hoogtepunten uit de geschiedenis van de gemeente Lochem. Aan bod komen grafheuvels, rechtspraak volgens oud Germaans gebruik, de achttien marken, een heksenverbranding in Almen en Joan Derk van der Capellen tot den Pol, grondlegger van de democratie in Nederland. Kenmerkende onderwerpen passeren de revue, zoals de Lochemse Berg, Witte Wieven, de Hooiplukker, A.C.W. Staring, Arnold Joost van Keppel, de Eefdese sluis, Woodbrookers in Barchem en het openluchttheater de Zandkuil, waar popgroep Normaal zijn doorbraak beleefde.

Sommige onderwerpen zijn typisch voor de stad Lochem, zoals de 16de-eeuwse belegering, de Sint Gudulakerk, schoolmeester Prop en de oprichting van het ziekenhuis en de schouwburg. Het omliggende land maakte een heel eigen ontwikkeling door. Daar ontstonden havezaten en landgoederen, kwamen agrarische coöperaties op en vonden kooplieden uit Duitsland onderdak in herbergen langs de handelswegen. Sommige onderwerpen zijn op de hele gemeente van toepassing, zoals de rivieren IJssel en Berkel, de infrastructuur, de werkverschaffing en de Tweede Wereldoorlog.

---

1 Met tekstbijdragen van Henk Bruil, Cees Derlagen, Jan Eefting, Fokkelien von Meyenfeldt, Jacobus Trijsburg, Henk Pelgrum, Alfred Stern en Focko de Zee onder deskundige begeleiding van CeesJan Frank en eindredactie van Wout Klein.

De geschiedenis van het Achterhoekse Lochem is nauw verweven met die van De Graafschap Zutphen, het hertogdom Gelre en - naarmate de eeuwen vorderden - steeds meer met die van Nederland en Europa.

(Uit het persbericht van Uitgeversmaatschappij Walburg Pers te Zutphen)

Hoe is deze canon tot stand gekomen en uit welke 35 vensters bestaat hij nu eigenlijk?

Tijdens verkenningen binnen het Historisch Genootschap Lochem-Laren-Barchem naar de haalbaarheid van een museum in Lochem rees de vraag: wat zijn de verhalen uit Lochems geschiedenis die je in een museum zou willen vertellen? Of ruimer: wat zijn de kenmerkende verhalen uit Lochems geschiedenis?

Voor het antwoord op die vraag hebben de beide Lochemse historische verenigingen een groep vrijwilligers gevraagd te adviseren. Eind 2008 presenteerde deze groep een ontwerp-canon van 34 vensters, die gepubliceerd werd via de website mijngelderland.nl.

Voor de gemeente Lochem betekende deze canon een welkome ondersteuning van de 'groot-Lochemse identiteit'. Eigenlijk zou je nieuwe inwoners of gewaardeerde relaties van de gemeente de canon cadeau moeten kunnen geven... Toen de gemeente om die reden bereid was tot een substantiële eerste bestelling werd de uitgave in boekvorm haalbaar.

Opnieuw werd de groep vrijwilligers ingeschakeld, die elk een of meer vensters uitvoeriger beschreven. Daarbij zijn de onderwerpen en het aantal vensters nog enigszins aangepast tot 35.

Bij het samenstellen van de teksten is dankbaar gebruik gemaakt van artikelen en boekwerken die beide historische verenigingen in de loop van de tijd hebben uitgegeven. Voor illustraties is geput uit beider archieven, maar ook instanties en particulieren bleken makkelijk tot medewerking te bewegen. En van diverse onderwerpen zijn de locaties speciaal voor het boek gefotografeerd.

Blik door het venster

Elk venster geeft uitzicht op een stukje geschiedenis van de gemeente Lochem, dat vrijwel steeds verbindingen heeft met de geschiedenis van Nederland en de wereld. Geen enkel venster is belangrijker dan de andere en aan elk venster zou een artikel in dit blad te wijden zijn. De korte stukjes tekst en afbeeldingen bij dit artikel zijn zo maar wat voorbeelden uit het boek.

<p><i>Tijd van jagers en boeren</i> < 3000 vC</p> <p>1. Lochemse berg</p> <p><i>Tijd van Grieken en Romeinen</i> 3000 vC - 500 nC</p> <p>2. Vroegste bewoning</p> <p>3. Witte Wieven</p> <p><i>Tijd van monniken en ridders</i> 500 - 1000</p> <p>4. Naamgeving</p> <p>5. Gudula</p> <p><i>Tijd van steden en staten</i> 1000 - 1500</p> <p>6. Stad Lochem</p> <p>7. Middeleeuwse kerken</p> <p>8. Oude rechtspraak</p> <p><i>Tijd van ontdekkers en hervormers</i> 1500 - 1600</p> <p>9. Pest</p> <p>10. Marken</p> <p>11. Hooiplukker</p> <p>12. IJssel en Berkel</p>	<p><i>Tijd van regenten en vorsten</i> 1600 - 1700</p> <p>13. Stadsbrand</p> <p>14. Herbergen en handelswegen</p> <p>15. Arnold Joost van Keppel</p> <p>16. Lochemse families</p> <p><i>Tijd van pruiken en revoluties</i> 1700 - 1800</p> <p>17. Landgoederen</p> <p>18. Slag bij de Spitholderbrug</p> <p>19. Joan Derk van der Capellen</p> <p>20. Staring</p> <p><i>Tijd van burgers en stoommachines</i> 1800 - 1900</p> <p>21. Indisch Lochem</p> <p>22. Meesters</p> <p>23. Trams, treinen, stations</p> <p>24. Verheffing en burgerinitiatieven</p> <p>25. Gorsselse heide</p>	<p><i>Tijd van wereldoorlogen</i> 1900 - 1950</p> <p>26. Toerisme</p> <p>27. Woodbrookers</p> <p>28. 'de Zandkuil'</p> <p>29. Sluis en kanaal</p> <p>30. Oorlog en bezetting</p> <p><i>Tijd van televisie en computers</i> 1950 - 2000</p> <p>31. Gedane zaken</p> <p>32. Kunst en cultuur</p> <p>33. Normaal</p> <p>34. Landbouw-coöperaties</p> <p><i>Heden</i></p> <p>35. Gemeente Lochem</p>
---	--	--

Uit venster 7, Middeleeuwse kerken

Elk weet, waar 't Almensch kerkje staat,
En kent de laan, die derwaart gaat...

Onsterfelijke beginregels van het gedicht 'De hoofdige boer' van de dichter Staring.

Al in 1272 wordt gewag gemaakt van de Almense parochiekerk. De oudste delen van het tegenwoordige gebouw dateren waarschijnlijk uit de tweede helft van de veertiende eeuw.

In 1849 werd de kerk vergroot door een uitbouw aan de noordzijde. In 1915 werd er weer gebouwd en gerestaureerd. In het hoge gedeelte van de kerk bevond zich toen nog een kerkenraadkamer en een catechisatielokaal. In de toren werd een consistoriekamer gebouwd en het catechisatielokaal verdween. Zodoende kon men zitplaatsen in het hoge gedeelte maken, waar veel belangstelling voor was.

De laatste grote verbouwing was in 1967, toen het interieur werd vernieuwd. In het koor kwam een liturgisch centrum. Ook is in dat jaar het huidige orgel geplaatst, gebouwd door de firma Reil uit Heerde. Het is een orgel met 14 stemmen, met hoofdwerk en rugwerk.

Uit venster 17, Landgoederen

De Voorst

Nicolaas de Vorste wordt in 1190 vermeld, maar de eerste echt bekende eigenaar is Gerhart ter Voirst in 1378. De dan nog eenvoudige 'spieker' komt in 1565 in handen van de familie van Keppel. Ongeveer een eeuw later wordt een telg uit dat geslacht page aan het hof van koning-stadhouder Willem III. Deze Arnold Joost van Keppel laat in 1700 het huidige paleisje bouwen. Als architecten treden op Daniël Marot en Jacob Roman, dezelfde die voor Willem III 't Loo realiseerden. De rijke interieurs en de indrukwekkende tuinen geven het huis een Franse allure.

Vanaf 1750 is het huis in handen van de geslachten Van Lynden, Bentinck en Van Neukirchen. Door verval in de negentiende eeuw en brand in 1943 gaat veel kostbaar interieur en exterieur verloren. In 1957 draagt de eigenaar, Pensioenfonds van de Nederlandse Heidemaatschappij, het geheel over aan de Stichting Vrienden der Geldersche Kasteelen, waarna het in fasen wordt gerestaureerd. Het huis is beschikbaar voor ontvangsten, maar overigens niet te bezoeken.

Uit venster 18, Slag bij de Spitholderbrug

Tot in de achttiende eeuw was de Spitholderbrug bij Almen de enige plaats waar 's winters het handelsverkeer vanuit Westfalen naar Deventer de Berkel kon passeren. Door deze strategische ligging was er eeuwenlang strijd tussen de hanzesteden Zutphen en Deventer over de passage van deze brug.

Uit venster 23 Trams, treinen en stations

In 1885 opende de Geldersch Overijsselse Stoomtramweg Maatschappij GOSM de verbinding per stoomtram van Deventer naar Borculo via Epse, Harfsen, Laren, Lochem en Barchem. Pas veel later, in 1926, startte de stoomtram van Deventer naar Zutphen via Epse, Gorssel en Eefde. Alle regionale tramlijnen werden vanaf 1934 geëxploiteerd door één onderneming, de Geldersche Tram-3wegen GTW.

Uit venster 30, Oorlog en bezetting

Onder de codenaam 'Canonsnot' forceerden, vanaf 6 april 1945, Canadese soldaten van The Seaforth Highlanders of Canada, The Princess Patricia's Canadian Light Infantry en The Royal Edmonton Regiment, bij Gorssel en Wilp een overtocht over de IJssel op weg naar het westen.

Op 11 april, om 16.30 uur staken de eerste amfibievoertuigen over bij de Dommerholtsbeek en de Kleiweg. Ondanks tegenvuur bouwden de Engineers een pontonbrug bij De Houtwal. Rond middernacht hadden de Patricia's het dorp Wilp onder controle. In de vroege morgen werden de eerste tanks succesvol vanuit Gorssel overgezet.

GEVELSTENEN (30)

Boerderij Het Braakman of Smit te Gorssel

Werkgroep genealogie

Smit of Braakman staat aan de Hoofdstraat 4, 6 en 8 en behoort niet tot de hele oude boerderijen in Gorssel. Op de verpondingslijsten van Kreyneck in 1646 is deze boerderij niet te vinden. Ook niet op de verpondingslijsten van Deventer, opgemaakt in 1682.

Vanaf de kerk richting Zutphen lagen maar twee boerderijen: 't Wiltink en Klein Bentink.

Boerderij Smit heeft vroeger ergens anders gelegen, ruim buiten de kom van het dorp. Wanneer Het Braakman aan de Hoofdstraat is gebouwd is ook niet bekend. In de boerderij Het Braakman was een smederij gevestigd. Braakman was boer en tevens smid. Men noemde hem dan ook Albert de Smit. Bij de aangifte van de geboorte van zijn dochter Willemina in 1718 werd zijn naam genoteerd: Albert de Smit (de Smit werd doorgehaald en vervangen door Braakman). In het achterhuis is een sluitsteen ingemetseld boven de achterdeuren met de initialen JB en het jaar 1863. Dit zijn de initialen van Johannes Braakman (zie foto).

*Het Grote Braakman
in de huidige staat*

Foto: M. Boschloo

In 1830 bestond Het Braakman uit drie hoofdbouwen. In het midden het Grote Braakman, links daarvan een kleinere boerderij Kleine Braakman en rechts een schuur. De schuur werd later afgebroken. Het Grote Braakman heeft een dwars voorhuis, gerangschikt onder 'IJsselboerderijen'. Het achterhuis is hoger dan het voorhuis, dat is vanaf de voorkant van het huis goed te zien. In de jaren zeventig van de vorige eeuw is het rieten dak vervangen door een pannendak. Het voorhuis is jarenlang dubbel bewoond geweest, vandaar de nummers 4 en 6 en Kleine Braakman nr. 8 (zie foto).

De sluitsteen boven de achterdeuren

Foto: M. Boschloo

Eerst generatie Braakman

Albert Braakman, of Albert Smit, werd geboren in Bathmen. Hij trouwde in 1715 te Gorssel met Janna Jansen uit Colmschate, buurtschap Linde. Ze vestigden zich in Gorssel, want hun kinderen werden in Gorssel gedoopt in de Nederduits Gereformeerde Gemeente. Zoon Antonij werd gedoopt in 1716, dochter Willemina in 1718 en zoon Jannes in 1720. Waar de familie precies in Gorssel heeft gewoond is niet bekend, misschien wel op Het Braakman.

Tweede generatie Braakman

De jongste zoon Jannes werd geboren in 1720 en bleef op de boerderij. Hij trouwde op 13 oktober 1748 te Gorssel met Hendrina Veldermans uit Harfsen. Jannes en Hendrina kregen vier kinderen: Antonius in 1749, Albertus in 1750, Henricus Johannes in 1752 en Joanna in 1755. Allen werden gedoopt in de R.K. kerk te Zutphen.

Derde generatie Braakman

Van de vier kinderen bleef Albertus (Albert), geboren in 1750, op Het Braakman wonen. Hij ontmoette in Diepenveen, buurtschap Essen, zijn vrouw Elisabeth Slonnink of Wonnink en ze trouwden in 1780 te Gorssel. Albert werd in de doopakten van zijn kinderen IJsersmid of Meester Smid genoemd. In 1793 werd hij mede-eigenaar van de Gorsselse Weerden voor een '¼ Whaare'. Vanaf 1796 bezocht hij ook de vergaderingen van de Marke Gorssel.

In 1774, zo lezen we in het boek Gorssels Verleden, kreeg Albert Braakman als smid een rekening betaald 'voor het maaken van nagels, vermaaken van breekijzers en haaken om de borden van de toorn vast te zetten, het scherpen van beytels en straathamers en enig yserwerk aan hekken en andersints nota 8 gl. en 18 st.'

Albert en Elisabeth kregen drie kinderen: Hendrina, geboren in 1781, Johannes (Jan) geboren in 1783 en Antonie, geboren in 1790. Allen werden gedoopt in de R.K. kerk te Zutphen.

Vierde generatie Braakman

De tweede zoon Johannes (Jan), geboren in 1783 trouwde in 1810 te Zutphen met Johanna ten Velde (Grooterkamp), geboren in 1787 te Eefde, gedoopt R.K. kerk te Zutphen, dochter van Bernardus ten Velde. Johannes Braakman overleed op 23 december 1873, in de leeftijd van 89 jaar.

Het echtpaar kreeg acht kinderen: Elisabeth, geboren op 7 maart 1811 te Gorssel, zij trouwde in 1840 met Hermanus Klein Heerenbrink; Johanna Willemina, geboren in 1812, zij trouwde in 1841 met Spijker; Bernardus Jacobus, geboren in 1814 en overleden in 1814; Bernardus Jacobus, geboren in 1815, hij bleef ongehuwd; Albertus, geboren in 1817, was gehuwd met Hendrika Boskamp; in 1820 werd een levenloze dochter geboren; Johannes Jacobus, geboren in 1822, bleef ongehuwd, evenals Antonie Martinus, geboren in 1824.

Vijfde generatie Braakman

Johannes Jacobus, geboren in 1822, bleef thuis bij zijn ouders op de boerderij. Hij was ongehuwd en overleed in 1871, 49 jaar oud.

Omdat er geen opvolger op Het Braakman was, werd de boerderij verkocht aan Hermanus Ziemelink.

Hermanus Ziemelink werd geboren in 1837 te Diepenveen. Hij trouwde in 1870 met Jenneken Roeterdink, geboren te Gorssel in 1837, dochter van Albert Roeterdink en Aaltjen Wiltink. Ze woonde hier tot 1881.

In oktober 1881 lezen we in de advertentie, door een inzet van notaris Kleijn te Gorssel in Hotel De Roskam: 'Het gunstig bekende boeren/Erve genaamd Braakman, huis en erf met schuur, berg, tuin, bouwland, beste uiterwaards weiland, akkermaalshout en heidegronden groot 26.9.96 Ha. Aanvaarding februari 1882.'

De familie Boschloo op Braakman

Gerrit Boschloo werd geboren op 't Dyker in Gorssel. Hij trouwde in 1878 met Gerritdina Ilbrink en zij vertrokken naar Laren (Gld). Ze pachtten daar een boerderij genaamd Groot Dengerink, van Huize Verwolde. Daar werden twee dochters geboren: Johanna Willemina (Hanna) in 1878 en Gerritje in 1880.

Nadat de boerderij Het Braakman te Gorssel door hen gekocht werd, kwam het hele gezin terug naar Gorssel, omdat ze graag weer in Gorssel wilden wonen. Gerrit zei: "As ik een Gorsselse hond tegenkomme, geef ik um umsliek nog een kösken".

In 1887 werd zoon Gerrit op Het Braakman geboren. Dochter

Johanna Willemina (Hanna) bleef ongehuwd. Ze hielp op de boerderij, verzorgde de kinderen van haar broer, deed hand- en span-diensten. Later ging ze op Kleine Braakman wonen. Ze is in 1972 op de gezegende leeftijd van 94 jaar overleden.

Gerritje trouwde met Albert Teela. Ze vertrokken naar Oldenzaal. Het echtpaar bleef kinderloos.

Gerrit Jr., geboren in 1887, trouwde in 1918 met Wendelina Tuitert. Ze bleven op de boerderij wonen en kregen drie kinderen.

Gerrit was medeoprichter van de muziekvereniging Kunstmin te Gorssel. Ze kregen drie kinderen: Gerritdina Johanna (Gerda), geboren in 1919, Gerrit Derk Jan (Jan), geboren in 1922 en Johanna Willemina (Jo), geboren in 1923.

Gerrit Jr. overleed in 1926, 39 jaar oud. Daarna werd de boerderij verpacht aan verschillende pachters. Het huis werd daarna ook dubbel bewoond. In 1927 was de eerste pachter de familie Rottink tot 1932, toen kwam de familie Jansen tot 1939. Vanaf 1939 tot 1976 waren de pachters twee generaties Pasman.

Omdat de familie Boschloo geen opvolgers had, werd de boerderij verkocht aan Gerrit de Boer, zakenman. De grond werd verkocht aan de gemeente om er een nieuwe wijk te bouwen, genoemd De Smitskamp. In 1979/80 bouwde De Boer de boerderij om tot woon-boerderij. Nadien heeft tandarts Blommers er gewoond.

Op 1 december 2001 werd de boerderij gekocht door de heer en mevrouw Van Hasselt-Hooft Graafland. Er volgde weer een grote verbouwing. Het huis werd naast de eigen woonruimte, ingericht voor 'bed- en breakfast.'

Kleine Braakman, nr. 8

Gedurende de tijd dat de familie Boschloo op het Grote Braakman woonde, verhuurden ze het Kleine Braakman. Woertman de slager heeft hier gewoond en Hut de schoenmaker. Later werd het achterhuis gebruikt voor varkensstallen.

Vanaf 1927 woonde hier Gerda Boschloo tot haar huwelijk in 1942 met Reindert Hendrik (Reind) Braskamp geboren te Epse. Ze vertrokken naar Assen. Ze kwamen heel snel weer in Gorssel terug en wonen dan op Wiltinkhof en later weer aan de Hoofdstraat.

In 1951 verbouwden ze het Kleine Braakman. Er kwam een heel nieuw voorhuis. Ze woonden daar met hun dochter Ans, geboren in 1946 te Deventer en met tante Hanna. In 1972 stierf tante Hanna en in september 2008 overlijdt Reind Braskamp, waarna Gerda naar De Borkel vertrekt. Het huis is nu onbewoond.

GROOTERKAMP

H.F. Bruil

Enige tijd geleden vroeg de gemeente aan onze vereniging om een suggestie voor de naamgeving van het nieuwbouwplan Reuevekamp-Zuid. Wij hebben voorgesteld hieraan de naam 'Grooterkamp' te geven, genaamd naar de nu nog bestaande en verbouwde boerderij aan de Kamperweg. Deze naam sluit ook aan bij de topografische namen in de onmiddellijke omgeving zoals Haerkamp, Smitskamp en Reuevekamp.

Op de kadastrale kaart van 1832 wordt de naam 'Grooterekamp' vermeld, op andere kaarten uit de negentiende eeuw komen ook de namen 'Grooterkamp' en 'Grote Kamp' voor, maar in het laatste geval betreft dat een groot gebied rondom de boerderij.

Recent ontvingen wij via T. Kloosterboer uit Deventer van mevrouw D. Zwiers-Kloosterboer uit Holten bijgaande foto's. Mevrouw Zwiers is in 1943 geboren op erve Grooterkamp.

De foto van de boerderij is gemaakt in 1955, de naam van de fotograaf is niet bekend.

In de loop der jaren waren diverse families eigenaar/bewoner. We zullen daar in de toekomst nog eens nader op terugkomen en nu volstaan met het noemen van enkele families.

In de belastingkohieren van 1815-1859 zien we als eerste eigenaar Berend ten Velde en in het bevolkingsregister van 1861-1939 vinden we omstreeks 1900 Engbert Jan Reilink (1842-1918), tevens is dan de naam van de boerderij gewijzigd in 't Kamper'. In 1910 wordt Jan Bertus Leunk, schoonzoon van E.J. Reilink, eigenaar en dat blijft hij totdat in 1942 G. Kloosterboer, getrouwd met Harmken Leunk, het bedrijf van zijn schoonvader overneemt. Omstreeks 1970 wordt H.J. Dommerholt eigenaar, hij komt vanuit Epse omdat hij daar moet stoppen met zijn bedrijf vanwege de aanleg van de A1. Wanneer hij in 1995 stopt als landbouwer en de boerderij verkoopt, komt er een einde aan een periode waarin vele generaties boeren op 't Kamper hun bedrijf uitoefenden.

De boerderij is afgebroken en zoveel mogelijk in dezelfde stijl weer opgebouwd met behulp van de originele stenen en gebinten. Zij dient nu als woning.

Deze familiefoto, ook hiervan is de fotograaf onbekend, is gemaakt in 1930 en geeft de bewoners uit die tijd weer.

Op de voorgrond zien we van links naar rechts:

Jan Bertus Leunk (1881-1966), Dina Leunk-Reilink (1882-1955), Harmken Leunk (1911-2003) en op de bovenste rij: Wilhelmina Leunk (1910), Engbert Jan Leunk (1907), Jantje Leunk (1909), Berendina Leunk (1915). Berendina was gehuwd met Albert Wilbrink, de laatste landbouwer op erve Reuekamp.

DE KRUIDENIERS VAN GORSSEL

A.J. ten Have

Aan de huidige Hoofdstraat 40 in Gorssel stond vroeger een vrij groot woonhuis. De eigenaar hiervan was de familie Geerdes. Aan de linkerkant woonde de familie H. Rietman en aan de rechterkant de kruidenier Jan Marinus Wijnbergen, geboren op 9 november 1905 in Gorssel, gehuwd met Maria Elisabeth Möller, geboren op 3 maart 1911 te Warnsveld. Zij hadden in de kamer waar op de foto het zonnescherm naar beneden is, een klein winkeltje in kruidenierswaren met daarnaast een breed assortiment van snoepgoed, daardoor kwamen in die tijd de kinderen vaak om wat te kopen.

De oorspronkelijke dubbele woning aan de Hoofdstraat   *Foto: W. Bolle*

Omstreeks de jaren 1945 is Wijnbergen hiermee gestopt en vertrokken naar Warnsveld. Daarna is Reindert Hendrik Braskamp (Reind), geboren op 20 april 1917 te Epse, zoon van kruidenier Berend Jan Braskamp en Antonia Hendrika Ilbrink, hier komen wonen en heeft ook het kruidenierswinkeltje voortgezet.

Reind was op 11 december 1942 gehuwd met Gerritdina Johanna Boschloo (Gerda), geboren op 1 juni 1919 te Gorssel, dochter van

Gerrit Boschloo en Wendelina Tuitert. Zij hebben samen met wat personeel het kruidenierswinkeltje voortgezet en verder uitgebouwd.

Derk Willem Bolle (Wim), geboren op 9 november 1927 te Bathmen, was aanvankelijk werkzaam als klompenmaker. Aangezien er voor dit vak geen goede vooruitzichten waren, is hij na de oorlog in 1946 gaan werken bij kruidenier Kappelle in Deventer. Dit was maar van korte duur, want hij moest in militaire dienst en werd uitgezonden naar Nederlands Indië. Toen hij daarvan in 1950 terugkwam, is hij begonnen bij Albert Heijn in Deventer om het kruideniersvak goed te leren. Op 14 november 1943 was hij gehuwd met Willemina Hendrika Schoolderman (Minie), geboren op 3 december 1927 in Harfsen. Zij heeft vele jaren in de huishouding gewerkt van jeugdherberg De Kleine Haar. De tijd was nu aangebroken om uit te kijken naar een vaste en betere baan met meer mogelijkheden voor de toekomst. In de loop van de jaren had hij de nodige ervaring opgedaan in het kruideniersvak en toen kruidenier Reind Braskamp in 1954 een medewerker met ervaring in vaste dienst vroeg, was dit voor hem een goede mogelijkheid.

Staande van links naar rechts: Wim Bolle, Gerda Braskamp-Boschloo, Reind Braskamp, Gerrit Scheuter. Gekniel: Mini Bolle-Schoolderman, Dinie van der Tuin-Stormink

Foto: W. Bolle

Ook beschikte Reind Braskamp nog over een winkel in huishoudelijke artikelen met woonhuis aan de Joppelaan nabij het gemeentehuis. Ze kwamen tot overeenstemming en Wim Bolle had niet alleen vast werk, maar kon ook gaan wonen bij de winkel aan de Joppelaan.

Gerda Braskamp had de leiding over de winkel in huishoudelijke artikelen, waarbij ook Minie Bolle haar regelmatig ging helpen.

Reind Braskamp had in Wim Bolle een goede medewerker gevonden, die met een aantal medewerkers de winkel goed beheerde.

Inmiddels was de winkel te klein geworden en was Reind Braskamp elders gaan wonen. Zodoende kon de woning ook als extra ruimte voor de winkel worden benut.

Reind Braskamp zelf had meer ambities dan alleen een klein kruidenierswinkelkje en kreeg een heel goede baan. Eerst werd dat bij Keizers Koffie en Thee in Amsterdam. Daarna heeft hij gewerkt bij Ten Haves Koffie en Thee in Amsterdam en heeft later dit bedrijf, dat ook een filiaal in Deventer had, overgenomen. Daarnaast was hij jarenlang gemeenteraadslid, wethouder en locoburgemeester van de voormalige gemeente Gorssel. Eveneens was hij voorzitter van de Rabobank Gorssel en de winkeliersvereniging Gorssel. Daarnaast was hij ook nog bestuurslid van Den Oldenhof en bejaardencentrum De Borkel.

In 1958 nam Wim Bolle de woning annex kruidenierswinkel van Reind Braskamp over. Mede door de actieve manier van werken, het ophalen van de bestellingen via winkelboekjes en het vlot bezorgen van de bestellingen steeg de omzet. Daarnaast werden veel klanten overgenomen van bakker Dikkers, die zijn bakkerij en winkel had verhuurd aan Jan Wesseldijk: Wesseldijk stopte met de verkoop van kruidenierswaren. Ook kwamen er klanten over van kruidenier Jan Luichies in de Eesterhoek, die zijn kruidenierswinkel beëindigde. Ook bakker en kruidenier J.W. Leuvenink in de Eesterhoek en G.W. Stoelhorst aan de Hoofdstraat stopten met hun bedrijf.

Mede hierdoor was het bedrijf zodanig gegroeid dat het noodzakelijk was om uit te breiden en bouwde Wim Bolle in 1960 ongeveer 8x4 meter bij de winkel aan.

Door de snelle toename van de bevolking en het gewijzigde leefpatroon in die jaren werd de vraag naar kruidenierswaren snel groter. Door het steeds verder stijgen van de omzet werd de winkel al bijna weer te klein.

De uitbreiding in 1960

Foto: W. Bolle

Omstreeks 1968 organiseerden kruidenier Bolle, K. Bötzel, groenteboer aan de Molenweg en H. Oosterveld, slager aan de Deventerweg, bij het Elfuur een feestavond in een grote feesttent die naast de winkel van Bolle stond. Ik kan mij dit feest nog goed herinneren: daar traden onder anderen het zangduo Gert en Hermien Timmerman op, die in die tijd al grote sterren waren. Tengevolge van de organisatie van dit feest spraken zij samen niet alleen over dit feest, maar kwamen ook zakelijke aangelegenheden aan de orde.

In die tijd was er sprake van een nieuwe opzet van winkels, namelijk zelfbedieningswinkels waar de klanten zelf de meestal voorverpakte artikelen konden pakken en bij de kassa betalen. Niet alleen kruidenierswaren, maar ook brood, groente, fruit, vlees en aanverwante artikelen behoren dan tot het assortiment.

Aan de Molenweg in Gorssel hadden de gebroeders Dommerholt al jarenlang een groentezaak. Aangezien zij geen opvolger hadden, besloten zij in 1958 de woning annex winkel en schuur te verkopen. Deze werd gekocht door Karel Hendrik Bötzel (Karel), geboren op 26 januari 1933 te Elden als zoon van een fruitteler. Karel Bötzel had verkering met Jacoba van Middelkoop (Coby), geboren op 11 augustus 1936 in De Steeg als boerendochter.

Zij had al een aantal jaren gewerkt in een groentezaak van haar tante in Arnhem en daar niet alleen veel ervaring opgedaan, maar ook bewezen dat ze wel in staat was om een groentezaak te runnen. Samen zagen zij zich wel in staat om deze groentezaak voort te zetten. Zij zijn op 10 juni 1958 in De Steeg gehuwd en de volgende dag van start gegaan met hun groentezaak aan de Molenweg in Gorssel. Jonge energieke ondernemers met veel doorzetttingsvermogen. De verkoop liep als een trein. Na verloop van tijd bleek dat de winkel eigenlijk te klein was en uitbreiding noodzakelijk werd. Helaas waren de mogelijkheden daarvoor beperkt, omdat aan de ene kant het openluchttheater was en aan de andere kant een uitweg van de achterliggende woning. Intern waren er nog beperkte mogelijkheden maar deze waren op langere termijn toch onvoldoende. Eveneens was de ligging van hun pand niet optimaal, omdat het wat buiten het centrum gelegen was. Dit was mede de reden dat ze besloten om samen met Wim en Minie Bolle, die een woning met winkel in kruidenierswaren aan de Hoofdstraat 40 hadden, daar samen een nieuwe zelfbedieningswinkel te laten bouwen met daarboven woonruimte voor de familie Bolle.

Het was een ingrijpend plan, want eerst moest het oude pand van W. Bolle worden gesloopt en pas daarna kon de nieuwe winkel gebouwd worden. In 1970 is dit gerealiseerd en werd de nieuwe Supermarkt B & B. (Bolle en Bötzel) geopend. Het was een goede beslissing, want de omzet ging in de eerst jaren met sprongen omhoog; maar daarin kwam verandering.

De familie Brinkman, die op het Joppe een bakkerij en kruidenierswinkel hadden, hadden besloten om niet daar te verbouwen of uit te breiden, maar een nieuwe supermarkt te bouwen op de hoek van de Molenweg/Nijverheidsstraat. Deze supermarkt kwam in 1975 tot stand en had tot gevolg dat er concurrentie ontstond. Inmiddels waren ook de kruideniers H. Hietbrink en mevrouw G. Dommerholt tegenover elkaar op de hoek van de Molenweg en Rietdekkerweg ermee gestopt.

Door de concurrentie kwam de omzet onder druk te staan en het was noodzakelijk om zich aan de gewijzigde omstandigheden aan te passen. Gevolg was dat er op personeelskosten moest worden bezuinigd en er verder aanpassingen noodzakelijk waren. Dit had tot gevolg dat ook de familie Bötzel ging nadenken over de toekomst.

Karel Bötzel had inmiddels ook de benodigde papieren voor slijter in zijn bezit. Na verloop van tijd besloot de familie Bötzel om uit de zelfbedieningszaak te stappen en een eigen slijterij te beginnen.

Eerst begon Bötzel in Deventer een slijterij en later vestigde hij zich aan het Nijverheidspleintje in Gorssel.

De familie Bolle had twee dochters. Hoewel ze meewerkten in het bedrijf, hadden ze toch geen belangstelling om het bedrijf voort te zetten. Aangezien zij al bijna zestig jaar waren, werd besloten tot verkoop over te gaan.

Een advertentie in de krant 'Gevraagd Supermarktwinkels' trok hun aandacht. Het bleek de groothandel te zijn die hun de meeste artikelen leverde en voor hen dus een goede koper was. In 1988 verkochten zij hun bedrijf hieraan en moesten ze dus ook hun woonhuis verlaten.

Ze zijn toen vertrokken naar de Schipbeeksweg in Bathmen.

De heer Bouwmeester werd bedrijfsleider en heeft het bedrijf nog een paar jaar voortgezet en daarna werd het bedrijf verkocht aan de familie Bechtle.

De opening van de zelfbedieningswinkel B & B in 1970

Foto: W. Bolle

DE LARXENPAS IN EEFDE

H.G. Pelgrum

In het begin van de negentiende eeuw strekte de Gorsselse Heide zich nog uit van Harfsen tot Gorssel. Tussen het huidige heideterrein en Gorssel stonden nog nagenoeg geen huizen.

In een belastinglijst van 1646 wordt De Flierse, aan de huidige Flierderweg, als enige woning genoemd. Ook komt de naam Hietbrink al voor, maar waarschijnlijk betreft het hier een stuk grond of hooguit een hutje op de heide. Op een lijst met veebestanden uit 1815 wordt Het Hietbrink, huidige adres Reeverdijk 6, genoemd. Verder bestaat het gebied bijna totaal uit heide, afgewisseld door singels met hakhout en kleine dennenbosjes.

In het gebied rond de Schurinklaan en het begin van de Harfsensesteeg en van de Dortherdijk staan ongeveer tien boerderijen, waarvan een aantal al omstreeks 1400 wordt genoemd.

Nadat ons land in 1810 bij Frankrijk is ingelijfd, wordt het Franse kadastrale systeem hier ook ingevoerd. De val van Napoleon heeft als consequentie dat pas in 1832 een landelijk kadaster wordt ingevoerd.

Op de kadastrale atlas uit 1832 van de gemeente Gorssel is te zien dat tussen 1815 en 1832 enkele huizen zijn gebouwd ten westen van de Gorsselse Heide: kleine ontginningen met vaak niet meer dan een hectare grond bij huis.

De marke Eefde wordt in 1827 officieel opgeheven en de heidegrond wordt onder de markegenoten verdeeld. Hierdoor komen mogelijkheden om heidegrond te kopen. Dit gebeurt dan ook al gauw. Er worden twee huizen gebouwd, de daglonersplaatsen Lindeboom en Denneboom.

Uit de gegevens van deze atlas blijkt dat meester-timmerman Egbert Lijzen uit Harfsen eigenaar is van Lindeboom aan de huidige Elzerdijk.

Het huis Dennenboom, met adres Reeverdijk 5, waar de familie Aalpol al sinds 1886 woont, is eigendom van Wissink, een winkelier uit Deventer.

Het Hietbrink is eigendom van landbouwer Willem Hietbrink, die hier ook woont.

Springop, huidig adres Lindeboomweg 10, is eigendom van en wordt bewoond door de landbouwster Aaltje Nijhof. Dit huis is in 1815 ook al bekend.

De Flierse is eigendom van mr. J.A. van Dijk, van Huize 't Velde in Warnsveld.

Bij de kadastrale gegevens is ook de getaxeerde huurwaarde van de woningen vermeld.

Behalve bij De Flierse hebben we in deze buurt te maken met zeer eenvoudige huizen.

Toch zijn de huizen al wat groter dan de huizen die in dezelfde tijd aan de noordoostzijde van de Gorsselse heide in Harfsen zijn gebouwd. Deze huisjes, aan de huidige Heideweg, Jufferdijk en Lochemseweg kregen namen als Mashut en Veldhutte. De buurt werd in Harfsen Klein Amsterdam genoemd, omdat er zoveel woningen bij elkaar werden gebouwd.

Lindeboom

Egbert Lijzen verkoopt dit plaatsje op 2 april 1839 voor 1060 gulden aan Arnold Gerhardus Huender uit Zutphen, die volgens de akte meester-timmerman is. Het is ruim drie bunder groot. Er is wel een voorwaarde. De pachter Egbert Poorte (later heet hij Poorterman) en zijn vrouw Jenneken Koerselman hoeven, zo lang zij leven, geen pacht te betalen. In 1852 is de laatste van het echtpaar overleden. Dit betekent niet dat er geen pacht binnenkomt, want de daglonershuizen hebben in die tijd bijna allemaal een dubbele bewoning. In de akte wordt het huis eerst Denneboom genoemd, maar deze naam is doorgestreept en gecorrigeerd als Lindeboom. Heel opvallend, want in de kadastrale atlas staat op deze plek ook Denneboom. In de geraadpleegde overlidensaktes wordt steeds de naam Lindeboom gebruikt. In de akte staat ook nog dat het huis wel De Maneschijn werd genoemd.

Omstreeks 1850 wordt in deze buurt een aantal huizen gebouwd. Uit de gegevens van een belastinglijst uit 1851 blijkt dat er een nieuw huisnummer in deze buurt is bijgekomen, nummer 156a.

Huisnummer	Huidige adres	Huisnaam	Bouwjaar	Bewoner	Beroep
154	Elzerdijk 48	Lindeboom		G. Wolters	dagloner
154-2		Lindeboom		G. Poorterman	dagloner
155	Reeverdijk 5	Denneboom		D. Stoelhorst	dagloner
155-2		Denneboom		G.J. Poorterman	dagloner
156	Reeverdijk 6	Hietbrink		E. Braakhekke	landbouwer
156-2				J. Koerselman	
156a	Dortherdijk 18	Eikelhof	1846	B. Kruissink	landbouwer
157	Flierderweg 20	Flierse		T. Kapers	

Een belastinglijst uit 1856 geeft aan dat er in deze buurt weer een paar huizen zijn gebouwd.

153a	Dortherdijk 51	Larxenpas		A.G. Huender	akkerbouwer
155a	Reeverdijk 3	Berghof	1851	L. Bieleman	
155b	Elzerdijk 50	Klein Elze	1853	D. Heuvelink	landbouwer
155c	Reeverdijk 4	Veldbloem		A. Rouwenhorst	timmerman
156b	Dortherdijk 14			G. Wolters	dagloner

Uit de gegevens van De Larxenpas valt op dat de bewoner A.G. Huender wordt aangeslagen in klasse 12, terwijl de bewoners van de overige huizen in een veel lagere klasse (1 t/m 6) worden ingedeeld. Zoals we hierboven zagen, was het plaatsje Lindeboom al in 1839 in zijn bezit. Vanaf die tijd heeft hij geleidelijk meer grond in deze omgeving gekocht.

In 1853 gaat hij met zijn gezin landelijk wonen in Eefde en begint met een boerderij.

Hij bouwt een herenhuis met daarnaast een boerderij in de driehoek tussen Elzerdijk, Dortherdijk en Reeverdijk. Kennelijk heeft Huender ooit de kadastrale percelen C 510 en C 593 gekocht, die in 1832 in bezit zijn van de erven van Cornelis Gerhardus van Rhijn uit Zutphen. Hierop wordt de Larxenpas gebouwd. Deze percelen liggen naast het plaatsje Lindeboom. Vanaf de Elzerdijk komt tweehonderd meter na Lindeboom een oprijlaan met aan het begin aan weerszijden grote palen met daarop de naam Larxenpas. Het huis wordt op een heuvel gebouwd en heeft uitzicht op de Reeverdijk en op de Gorsselse Heide. Er komt een vijver, boomgaard en wandelbos. Beuken, lariksen en sparren omzomen het huis. Uit bewaard gebleven afbeeldingen blijkt dat het een mooi huis moet zijn geweest.

Meester Heuvel, die in 1864 is geboren, schrijft hierover in Oud-Achterhoeksch Boerenleven. Met zijn vader en zijn beide broertjes rijdt hij op een zaterdagmorgen in een kleedwagen naar de Gorsselse Heide." De garnizoenen van Zutphen en Deventer zullen daar bijeenkomen voor de plechtige wijding van een nieuw vaandel en de officieren zullen er wedrennen vertonen. Het belooft een indrukwekkend schouwspel te worden. Vader wil het zijn drie jongens laten zien, want hij is zo geestdriftig over Hollands heldenroem. De kleedwagen schokt over stille zandwegen door heidevelden met dennen en grijs bemoste zandbulten, met wakels gekroond. Soms staat ergens een eenzaam huisje met een kampje als een oase in de woestenij.

Ineens komen ze op de wijde vlakte, die al sinds een paar eeuwen voor militaire oefeningen en als legerkamp dient. Ze zijn erg vroeg, want ze gaan eerst een verre neef bezoeken die op De Larxenpas bij een heer uit de stad woont. Het aardige buitenhuis met een

mooie grote tuin ligt aan de overzijde van de weg. Hier kunnen ze de paarden stallen. Aan de achterkant van het huis verheffen zich grauwe zandbulten en vanaf een van die heuvels komt men zo op de tweede verdieping. De heer uit de stad boert hier voor zijn genoegen. Hij houdt er bijen en vreemde hoenderrassen en kweekt er allerlei vruchtbomen. Vaders neef is er zoveel als zetboer. Heuvel schrijft over zijn familie dat het kinderloze lieden zijn. De dikke vrouw is gul en spraakzaam. De baas zelf heeft een air van kennis en geleerdheid, leengoed van zijn patroon, die vader een beetje prikkelt. Maar hij luistert met plezier naar zijn verhalen over het grote Amsterdam, waar hij acht dagen gelogerd heeft op de Herengracht bij zijn meneer”. (Ik ben in het bevolkingsregister ijverig aan het speuren geweest, maar heb het familielid van Heuvel nog niet kunnen vinden.)

Een schilderij van het herenhuis De Larxenpas

In het bevolkingsregister worden in de gemeente Gorssel vanaf 1860 gezinskaarten bijgehouden. De Larxenpas heeft vanaf 1866 huisnummer 218.

De bewoners zijn: Arnoldus Gerhardus Huender en zijn vrouw Gerritjen Antonia Langenberg.

Arnoldus is op 22 oktober 1800 geboren in de gemeente Silvolde. Zijn vader was predikant in Holten en Silvolde. Gerritjen is op 5 mei 1807 geboren in Zutphen. Ze zijn in 1829 in Zutphen getrouwd, waar ook hun tien kinderen zijn geboren.

Gerritjen was de dochter van Adriaan Willem Langenberg (1773-1840), die stadsarchitect van Zutphen is geweest. Haar oom Jan Derk Langenberg (1791-1847) was houtkoper, raadslid, stadstimmerman en ook al stadsarchitect in Zutphen. In de gemeente Gorssel is hij vooral bekend omdat hij eigenaar van kasteel De Ehze werd, doordat hij in 1816 trouwde met Johanna Maria Antonia ten Behm von Knuth. Later breekt hij dit kasteel voor tweederde af en gaat wonen op Huize van de Kasteele aan het 's Gravenhof in Zutphen.

Gerritjes broer A.B.W. Langenberg (1814-1866) was van 1840-1866 stadsarchitect. Hij diende het plan in om op de vestingwallen aan de IJsselkade in Zutphen herenhuizen te bouwen naar het voorbeeld van de riviersteden Arnhem en Kampen. Over hem is in 2007 een boekje verschenen onder de titel: A.B.W. Langenberg, Zutphens architect en ambtenaar, door A.G. Oldenmenger.

Misschien heeft Huender het buitenhuis wel zelf ontworpen, want volgens zijn trouwakte was hij architect. Als dit niet het geval is kon hij altijd nog een beroep doen op deskundigheid in de familie van zijn vrouw.

Bij het beroep van Huender staat vermeld dat hij akkerbouwer is. Zijn zoon Rutger Hendrik Albertus Huender, die in 1831 is geboren, is ook akkerbouwer. Het gezin bestaat uit drie zonen en zeven dochters. Twee zonen zijn akkerbouwer, de derde zoon is bouwkundige.

Op 23 juni 1858 koopt Huender het plaatsje Berghof, dat aan zijn grond grenst. Het is 4,5 hectare groot en kost 2750 gulden. Nu loopt zijn bezit door tot de Reeverdijk. Volgens de overlevering liep de dodenweg vanaf De Larxenpas naar de Reeverdijk. Rond 1960 reed de melkboer nog met zijn wagen vanaf De Larxenpas (Voortman) binnendoor via een zandweg naar Lindeboom (Westerhuis), daarna bij Denneboom (Aalpol) achter het huis langs naar Berghof (Leunk) en dan naar de Reeverdijk, waar Dijkerman van Wormgoor de melkbussen klaar had staan.

Huender koopt Berghof, dat in de akte ook wel Wilsinkmaat wordt genoemd, van de erven van wijlen Johannes Albertinus Hoffmann, koopman te Zutphen, en van wijlen diens vrouw Johanna Willemina Harenberg. Nu is er ineens de oplossing voor de initialen en het jaartal in een sluitsteen in de zijgevel van Berghof. Hier staat genoteerd IAH en IWH en 1851 (de J. werd als een I. geschreven; het echtpaar Hoffman had dit huis in 1851 gebouwd.)

De kinderen vliegen in de loop der jaren uit. Twee dochters en de drie zonen blijven ongetrouwd. Alleen zoon Rutger Hendrik Albertus blijft met zijn beide zusters en zijn ouders in Eefde wonen. In het begin van de augustusmaanden van 1862, 1866, 1868 en 1871 trouwt telkens een dochter. Midden in de zomer was natuurlijk een mooie tijdstip om de bruiloftsgasten te ontvangen op De Larxenpas.*

In juli 1883 wordt De Larxenpas te koop aangeboden. Het landgoed wordt niet verkocht tijdens de veiling.

Een jaar later is er weer een veiling. De goederen worden omschreven als: 'De tiendvrije herenboerderij 'De Larxenpas', gelegen in Eefde onder Gorssel, bestaande uit huizen en erven met schuren, zaadberg, bouwland, weiland, hakhout, water, bosch en heidegrond, kadastraal, zowel in Gorssel als in Almen'. Het geheel is totaal ruim 35 hectare groot en wordt in 23 percelen verkocht. Hierbij horen ook de plaatsjes Lindeboom en Berghof.

Namens de familie is schoonzoon notaris Adriaan Huender uit Vaassen gemachtigd om hun belangen te behartigen. Dit doet hij ook voor timmerman Berend Jan Wormgoor, die op boerderij Hietbrink woont en voor Gerrit Willem Broeker, fabrikant van vruchtensappen in Lunteren.

Wormgoor was nog eigenaar van een heel klein stukje pas ontgonnen weiland ten westen van Lindeboom. Broeker is getrouwd met Gerharda Antonia Huender, de jongste dochter van De Larxenpas. Hij verkoopt perceel 23, een weiland van ruim een hectare, vlakbij Klein Uterink, met recht van uitweg voor Jan Eggink aldaar.

Het daghuurdersplaatsje De Lindeboom wordt met ruim vier hectare grond voor 2050 gulden gekocht door de timmerman Lambertus Hendrikus Willemsen uit Harfsen. Het huis is met een gedeelte van de grond nog verpacht tot 22 februari 1886 aan Jan Aalpol. Deze verhuist in 1886 naar het nabijgelegen plaatsje Denneboom. Het is niet duidelijk of Aalpol dit huis in dat jaar ook al koopt. Denneboom wordt dubbel bewoond, want er woont ook al de kleermaker Gooszen Albertus Roordink. Willemsen verpacht zijn nieuwe bezit daarna aan Matthijs Nooijen. In 1891 gaat hij op Lindeboom wonen en na hem wonen hier nog drie generaties.

Het pachtvrije daghuurdersplaatsje De Berghof wordt, met ruim vijf hectare grond, voor 2000 gulden gekocht door Jacobus Thooft, rechter te Zutphen. Hij heeft al meer bezit in deze omgeving, zoals de boerderij Schurink. Door vererving zijn veel van deze bezittingen uiteindelijk overgegaan naar de familie Bosch ridder van Rosenthal.

De percelen een tot en met acht, waartoe ook het herenhuis De Larxenpas behoort, worden gekocht door de landbouwer Gerrit Willem Dijkerman, die woont in de buurtschap Oolde onder Laren. Zo wordt Dijkerman nu eigenaar van een landhuis, met een boerderij ernaast. Zijn nieuwe bezit is ruim 13 hectare groot.

Op 23 oktober 1884 gaan de burens, kleermaker Gooszen Albertus Roordink, wonende op Denneboom en de landbouwer Hendrik Jan Heuvelink, wonende op Klein Elze naar het gemeentehuis in Gorssel om aangifte te doen dat Gerritjen Antonia Huender-Langenberg de vorige dag op 77-jarige leeftijd op De Larxenpas is overleden. Ze wordt op het kerkhof in Gorssel begraven. Een week later verhuist Huender met twee zonen en twee dochters naar Zutphen. Op 5 november 1890 overlijdt hij daar en wordt eveneens in Gorssel begraven.

Dijkerman gaat samen met zijn vrouw Elizabeth Egberdina Ehzerman in november naar De Larxenpas. Voor haar is het hier een bekende omgeving, want ze is in 1848 aan de Elzerdijk geboren op boerderij De Voort, toen nog een pachtboerderij van het landgoed 't Elze. Haar moeder woont daar nog. Haar vader leeft al lang niet meer, want hij is al in 1854 samen met molenaar Bast omgekomen, toen de bliksem insloeg in de Eefdesse windkorenmolen. Dijkerman heeft als boer niets aan het mooie herenhuis met park er omheen. Ze gaan wonen in de boerderij, die in de loop der jaren wordt verbouwd en verkleind. Het hoofdgebouw wordt in 1894 afgebroken.

In 1896 wordt een schuur naast de boerderij gebouwd, waarin een sluitsteen zit met hun initialen. Van hun tien kinderen wordt hun dochter Harmina Johanna Dijkerman, samen met haar man Antoni Voortman, in 1923 de opvolger op De Larxenpas.

Van hun kinderen zetten Gerrit Willem Voortman en zijn ongetrouwde broer Johan Antoni het bedrijf voort. Gerrit Willem trouwt met Hendrika Johanna Eggink uit Vorden. Samen met zijn broer en zus wonen ze op de boerderij. Later bouwen ze een huis aan de Dortherdijk, schuin tegenover de nieuwe oprit naar De Larxenpas.

Hun enige zoon Anton Voortman blijft samen met zijn vrouw Dinie Rood en hun drie dochters op de boerderij wonen. De vijver ver-

dwijnt in 1969. Het waterschap is in die tijd bezig om de afwatering in dit gebied te verbeteren. Met het zand, dat is vrijgekomen tijdens het uitgraven van de sloten, wordt de vijver gedempt.

Door de modernisering in de landbouw is een betere bereikbaarheid van de boerderij vereist dan via de Elzerdijk, wat nog steeds een zandweg is. Daarom wordt een verharde oprit gemaakt vanaf de Dortherdijk. De pilaren, met daarop de naam Larxenpasch, bij de oprit aan de Elzerdijk worden daarom verplaatst naar de ingang aan de Dortherdijk. Opvallend is dat hier de naam als Larxenpasch is aangeduid. Het adres verandert nu van Elzerdijk 22 in Dortherdijk 51. Anton heeft veel liefhebberij voor de veehandel en besluit om dit naast zijn werk op de boerderij te gaan doen. Omdat ze geen opvolger hebben verkopen ze de boerderij in 1999 en gaan ze in Harfsen wonen. Anton is in 2008 overleden.

De Larxenpas gaat daarna twee keer in andere handen over tot de boerderij in 2003 wordt gekocht door de familie Koornstra. Deze woont er enige jaren en heeft plannen om de boerderij af te breken. Inmiddels wonen ze op een nieuw gebouwde boerderij op de plaats van het vroegere boerderijtje Palsenberg, adres Dortherdijk 47.

Het familiewapen

In de boerderij heeft jarenlang in een lijst een tekening van het vroegere landhuis en een familiewapen van de familie Weddelink Huender aan de wand gehangen. In de toen nog uitgebreide familie Huender, met heel vaak van generatie op generatie de zelfde voornamen, werd soms de naam van de moeder toegevoegd aan de familienaam. De tekeningen zijn in 1949 gemaakt door mevrouw G.G. Ribbens-Hamer. Ze is een kleindochter van Gerharda Catharina Huender, een van de dochters van de bewoners van De Larxenpas. De tekening van het wapen is in 1949 geschonken aan Anton Voortman. Op de achterzijde staan gegevens over het vroegere herenhuis. Beide tekeningen horen bij elkaar en mogen niet van elkaar gescheiden worden. De bedoeling is dat de tekening tot in lengte van jaren op De Larxenpas zal blijven hangen, ook al zal de boerderij in andere handen overgaan. Dit is tot nu toe gelukt.

Dinie Voortman vertelde mij dat af en toe nog wel eens een nakomeling van de Huender familie contact heeft gezocht. Zo kreeg ik van haar het adres van de 86-jarige Karel Langeler uit Haarlem. Hij vertelde me, zowel via zijn moeder als via zijn vader, af te stammen van de familie Huender van De Larxenpas. Hij was blij verrast om nog eens over De Larxenpas te kunnen praten.

Zijn moeder heette Huender en was een kleindochter van Maria Helena Huender, die met haar neef, de notaris Adriaan Huender, trouwde. Zijn vader was een kleinzoon van Gerharda Antonia Huender, die met Gerrit Willem Broeker, de fabrikant van vruchtensappen trouwde.

Hij vertelde dat hij regelmatig naar een familiereünie gaat van de Huender tak uit Nijbroek, waaruit ook zijn moeder via notaris Adriaan Huender afstamt. Hij zal nog eens bij de familie informeren wat er nog over De Larxenpas bekend is.

Bij een wandeling langs De Larxenpas heb ik genoten van de prachtige oude beukenbomen, die mij steeds het gevoel hebben gegeven dat je hier niet zo maar bij een gewone boerderij bent. De indeling van het huis draagt nog steeds de sporen van een niet traditionele bouw.

Uitkijkend in de richting van de Gorsselse heide en de Reeverdijk bekruipt me een gevoel van weemoed. Nog maar tweehonderd jaar geleden keek je uit over de uitgestrekte heidevelden. Daarna woonden hier daghuurders, timmerlieden en kleermakers in de omgeving van De Larxenpas. Later werden al deze huizen boerenbedrijven. Dertig jaar geleden waren hier nog negen boerenbedrijven actief. Dat is nu allemaal voorbij.

Gelukkig zijn de meeste huizen vrij goed bewaard gebleven.

Achter deze rode beuk heeft het herenhuis De Larxenpas gestaan.

* Dochter Maria Helena trouwt in 1871 met haar neef Adriaan Huender, die gemeentesecretaris in Laren is en later notaris in Deventer en Vaassen wordt. Hij is een zoon van oom Rutger Hendrik Huender, die meer dan vijftig jaar predikant in Nijbroek is geweest. Everhard Gezinus Huender, een oudere broer van de bruidegom, is een van de getuigen. Hij is geen onbekende in deze streek, want hij is sinds 1851 de eerste huisarts in Laren. Na eerst zeven jaar op boerderij Het Lindenberg aan de Deventerweg praktijk te hebben gedaan, bouwt hij in 1858 een fraaie dokterswoning in de buurt van de kerk in Laren. Weer zeven jaar later trouwt hij met de dochter van dominee Jonker uit Laren. Het huis is steeds dokterswoning gebleven. Zijn zoon en kleinzoon werkten er eveneens als huisarts. Nu woont daar huisarts de Jongh. In Laren is de Huenderstraat naar deze familie genoemd. In Archief, het jaarboek van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap, is in 1975 een artikel verschenen, dat ooit door meester Heuvel over deze eerste huisarts van Laren is geschreven.

SPONSORS VAN DE ELF MARKEN

Almen:

Bouwbedrijf Geers BV, Kapelweg 22A
 Bouwbedrijf Rothman, Scheggertdijk 21
 De Mosterdwinkel, Dorpsstraat 39
 Geert de Groot fotograaf, Bakkersteeg 2
 HCR De Hoofdige Boer, Dorpsstraat 38
 Hotel Conferentiecentrum Landgoed Ehzerwold, Ehzerallee 14
 Installatiebedrijf Pladdet, Scheggertdijk 41
 Loonbedrijf Almen-Harfsen, Kapelweg 22
 Van de Straat Verhuizingen, Heuvelweg 2

Eefde:

Autobedrijf Lenselink BV, Schoolstraat 11
 Autoservice Eefde, Zutphenseweg 73
 Boomkwekerij Knol BV, Jodendijk 51
 Bouwbedrijf Nijenhuis Menkveld, Mettrayweg 30
 Brouwer Autoschade, Teenkweg 4
 C 1000 Versluis, Schurinklaan 16
 Dijkerman Rietdekkers, Scheuterdijk 23
 Kamhuisschilders.nl, Kokstraat 37
 Kwekerij De Veldsprong, Scheuterdijk 16
 Tuin en Kunst op Klein Dennenbosch, Jodendijk 25
 Onstenk Fietsen, Zutphenseweg 126
 Regiobank Gorssel Eefde, Kokstraat 37
 Schoonmaakbedrijf Frederiks VOF, Julianalaan 37
 Te Loo Transportbedrijf, Zutphenseweg 95
 Tuincentrum De Blaakhof, De Blaak 15

Eypse:

Aannemersbedrijf H. Hietbrink Epsereenk 26
 Autobedrijf Preuter, Lochemseweg 15
 Bouwbedrijf Huisman BV, Lochemseweg 6
 Chinees spec. & wokrestaurant De Rozentuin, Deventerweg 40
 Installatiebedrijf Eefting, Lochemseweg 26
 Installatiebedrijf Haarman, Lochemseweg 10
 Veldwachter Rietdekkers BV, Dortherweg 43

Gorssel:

Bouwbedrijf Dolleman BV, Elfuursweg 17
 Brinkman Super, Nijverheidsstraat 22
 Camping Jong Amelte, Kwekerijweg 4

Eetcafé De Hoek, Joppelaan 5
 Hekkelman Bouwbedrijf Gorssel, Zutphenseweg 28
 HCR De Roskam, Hoofdstraat 26
 Kamphuis&Visser Bouwcoördinatie Arch., Molenweg 32
 Kantoorboekhandel Bechtle, Hoofdstraat 40
 Keukenstudio Stormink, Hoofdstraat 25
 Kreeftenberg Mode en Linnen, Nijverheidsstraat 1
 Loonbedrijf H. Boschloo & Zn, Gorssele Enkweg 2A
 Rabobank Graafschap-Noord, Hoofdstraat 48
 Schildersbedrijf D.G. Wesseldijk BV, Hoofdstraat 44
 Smits van Waesberghe Makelaars, Hoofdstraat 39B
 Thoma & Bennink's Landerijenbureau, Hoofdstraat 47
 Touwslagerij Steenbergen, Veldhofstraat 10A
 Welkoop H.H. Berndsens, Molenweg 38
 Weijler & Weijler tandartsen, Hoofdstraat 7
 Woningstichting De Groene Waarden, Nijverheidsstraat 8

Harfsen:

Aannemersbedrijf Haarman, Lochemseweg 107
 André Brummelman Rietdekkersbedrijf, Zeedijk 5
 Café Buitenlust, Lochemseweg 132
 De Haarbroekse Vijvertuin, Harfsensesteeg 40
 Fa. Beltman, Haarbroeksteeg 4
 Garagebedrijf Henk Slettenhaar, Lochemseweg 161C
 Gerjak BV, Holtmark 2
 Grond- en Straatwerken Fa. Schoneveld Harfsen, Koelerweg 1
 Schildersbedrijf G.J. Wesseldijk VOF, Lochemseweg 121
 Wichers Bouw en Restauraties, Braakhekkeweg 12
 Recreatiepark De Huurne, Harfsensesteeg 15

Joppe:

Aannemersbedrijf Klein Haar, Bathmenseweg 2A
 Bosrestaurant, Joppelaan 100
 Bouwbedrijf Enderink BV, Lochemseweg 64
 De Zevensprong, Dortherdijk 6
 Hertenfarm De Langekamp, Joppelaan 116
 Loon- en Grondverzetbedrijf Vrielink, Joppelaan 81
 N.M.J. Schrijver Rietdekkersbedrijf, Joppelaan 102
 Technisch buro Bruggeman VOF, Oxeerweg 4

Kring van Dorth:

Camping De Vlinderhoeve, Bathmenseweg 7
 Stayokay Gorssel, Dortherweg 3

Lochem:

Grondweg BV, Hanzeweg 17
Kreunen Bouw Lochem BV, Hanzeweg 11-13
Woningcorporatie Viverion, Larenseweg 28
Zweverink Muziek, Zwiépseweg 80
Installatiebedrijf Draaijer, Aalsvoort 2

Warnsveld:

Bouwbedrijf Pelgrum BV, Lage Weide 29

Zutphen:

Dekker Lingerie, Korte Hofstraat 1
Dieperink Transport, Loohorst 6
Kamphuis Hoogwerkers BV, Loohorst 7
Koninklijke Hesselink BV Grafmonumenten, Gerritsenweg 6
Rexwinkel BV, Hermesweg 19
RS Schildersgroep BV Liebrand & Schooltink,
Verlengde Ooyerhoekseweg 16
Slütter Wighers & Visschers, Thorbeckesingel 33

Inlichtingen over sponsoring bij de penningmeester.

oudheidkundige Vereniging de Elf Marken

Verzamelfestijn

- De Elf Marken organiseert in samenwerking met:
- Historische Vereniging Zutphen
  - Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem
  - De Marke (Brummen Eerbeek)

Een verzameldag op zaterdag 19 maart 2011 in Centrum 't Trefpunt te Gorssel, van 10.30 uur tot 17.00 uur. Adres: Molenweg 53-55, 7213 XD Gorssel.

Alle leden, huisgenoten en kennissen kunnen hun verzameling(en) aan geïnteresseerden laten zien. Wij denken aan verzamelingen van foto's, kaarten, munten, penningen, archeologische vondsten, verenigingen, (verdwenen) bedrijven of producten, suikerzakjes, boeken van regionale schrijvers, verzamelde familiegegevens, tekeningen, gereedschappen, enzovoort, welke verzameling dan ook. Als er een relatie is met de Achterhoek is dat extra meegenomen.

Afhankelijk van de omvang van de verzameling kunt u een of twee tafels reserveren. Ook zijn er enkele vitrines beschikbaar. De deelname is gratis. Verkoop en ruilen is niet toegestaan. Entree is eveneens gratis.

Dit is uw kans uw verzameling aan anderen te tonen!

U kunt zich aanmelden door onderstaand formulier uiterlijk 1 maart 2011 op te sturen naar: J. te Linde, Eendrachtstraat 4, 7211 AM Eefde, tel: 0575 517369 of alle gegevens per e-mail aan: J.Linde@wxs.nl. Na de aanmelding ontvangt u een bevestiging, waarin wij u meedelen hoe laat de zaal open is om uw verzameling uit te stallen.

Met vriendelijke groet,
namens het bestuur,

Johan te Linde, secretaris

-----hierlangs afknippen-----

AANMELDINGSFORMULIER VERZAMELDAG

Ondergetekende neemt deel aan de verzameldag op zaterdag 19 maart 2011:

naam:.....

adres:.....

mail:..... telefoon.....

verzameling 1.....

verzameling 2.....

aantal tafels 70 x 140 cm:..... (maximaal twee tafels)

aantal tafels 100 x 200 cm:.....

vitrine: ja / nee.

Datum:.....2011   handtekening:.....